

показує, що основні зусилля психологів були направлені на виявлення чинників, що викликають вигорання. Традиційно вони групувалися у два великі блоки: особливості професійної діяльності; і індивідуальні характеристики самих професіоналів.

До індивідуальних чинників професійного вигорання відносять: соціально-демографічні (вік, стать, рівень освіти, сімейний стан, стаж роботи); особистісні особливості (витривалість, локус контролю, стиль опору, самооцінка); тип поведінки (екстраверсія, інтроверсія, нейротизм).

До організаційних чинників відносять: умови роботи, робочі перевантаження, дефіцит часу, тривалість робочого дня, зміст праці, число клієнтів, гострота їх проблем, глибина контакту з клієнтом, участь в ухваленні рішень, самостійність у своїй роботі, зворотній зв'язок.

Численні дослідження чинників, що впливають на вигорання, не дали відповіді на питання про те, що ж є головним у виникненні цього явища. Яка основна його причина – особистісні риси або характеристики діяльності, – особливості взаємодії з клієнтами або чинники робочого середовища? Все це – віддзеркалення загального методологічного питання про взаємодію особистості і професії. Рішення даних проблем особливо важливе перш за все для розробки заходів з попередження вигорання.

Література

1. Орел В.Е. Феномен "выгорания" в зарубежной психологии: эмпирические исследования и перспективы // Психологический журнал. 2001. Т.22. – №1. С.90-101.
2. Юрьева Л.Н. Профессиональное выгорание у медицинских работников – Киев: издав. «Сфера». 2004. С.17-27.
3. Карамушка Л.М., Зайчикова Т.В. Проблема синдрома „професійного вигорання” в педагогічній діяльності в зарубіжній та вітчизняній психології // Актуальні проблеми психології. Том 1.: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія / За ред. Максименка С.Д., Карамушки Л.М. – К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. 2002. – Ч. 5. – С. 210-217.

РОЛЬ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЕКТУВАННІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Хоролець С.О. (Полтава)

Актуальним залишається визначення в загальноосвітніх навчальних закладах стратегії й тактики виховної діяльності вчителів, впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій, до яких належить і педагогічне проектування.

Проектування (від лат. «кинути вперед») у загальному розумінні – це науково обґрунтоване визначення системи параметрів майбутнього об'єкта або якісно нового стану існуючого проекту – прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта, стану чи процесу в єдності зі способами його досягнення.

Сьогодні проектування розглядається як особливий вид діяльності, що охоплює всі ланки соціального організму, включаючи систему освіти. Так, Г. Антонюк розглядає соціальне проектування як можливість спрямувати

соціальні процеси та явища.

Педагогічне проектування розглядається як результат діяльності (розробка плану дослідження перспектив), створення певного ідеального образу, взаємодії з учнями або як опис процедури перетворення цього образу на об'єктивну реальність. Слід зазначити, що педагогічне проектування є функцією будь-якого педагога й не менш важливою, ніж організаторська, гностична (пошук змісту, методів і засобів взаємодії з учнями) або комунікативна (Л. Столяренко).

У сучасній педагогіці проектування розглядається як процес створення проекту-прототипу, прообразу передбачуваного чи можливого об'єкта, стану (О. Купенко, К. Ярьсько); попередня розробка основних деталей майбутньої діяльності учнів та педагогів (В. Безрукова); уміння розробляти план роботи учнів відповідно до заздалегідь заданого кінцевого результату, особливу увагу приділяючи самостійній і творчій діяльності учнів (І. Волков); дослідження тенденцій та перспектив розвитку (М. Поташник); створення певного ідеального образу майбутнього з потрібними перевагами (Л. Гумецька); побудова можливої взаємодії з учнями, коригування якої здійснюється на основі педагогічного передбачення, прогнозування процесу взаємодії та його результатів (Ю. Кулюткін, В. Онушкін).

Найголовніше у вихованні вільної, інтелігентної, культурної людини – це формування гармонійної, творчої, всебічно розвиненої особистості, яка здатна відчувати себе хазяїном особистого життя. Великий вплив на розвиток особистості учня у виховному процесі має театральне мистецтво, оскільки охоплює ланки фізичного, психічного та соціального розвитку.

Виховання театром – це виховання засобами театрального мистецтва, розкриття таємниць театру, як виду художньої творчості, яке починається зі знайомства з різноманітними елементами театральності, а закінчується утворенням живого інтересу до цінностей театральної культури, до її традицій, які розкривають в тій чи іншій мірі в поточному стані театрального процесу.

Зазвичай, серед елементів театрального мистецтва, педагоги відмічають наступне:

1. глядацтво – сума навичок театрального перегляду, що задовольняло самосвідомість людини як глядача, який дає можливість виразити своє ставлення до того, що відбувається на сцені (перед іншими чи собою, під час сценічної дії чи після неї);
2. лицедійство – мистецтво вираження внутрішнього світу людини, рухів і станів його душі в сценічній дії, де елементи оточення і поведінки партнерів доступні глядачу завдяки їх наочності;
3. сценічність – зверненість лицедійства і взаємодії до глядача, тобто представленість їх ніби на «сцені свідомості» (а не тільки театру-будівлі), від чого глядач у залі заглиблений – силою сценічної дії – у світ за межами свідомості (під- або надсвідомість), включений в той обмін символами та енергіями, що складає основу глядацького переживання;
4. сюжетність дій – наявність в ньому зверх цілей, надцілей і зверх замислів, які обумовлюють сюжетну мотивованість кожного сценічного ходу і виявляють в них єдиний потік сценічної самодії (неперервного подиху часу).

При грамотно продуманому курсі акторської і режисерської майстерності учень використовує усі ресурси свого організму. Працюючи над етюдом чи роллю, він обов'язково використовує фізичний, емоціональний, психічний, інтелектуальний потенціал, реалізуючи себе найбільш повною мірою і

отримуючи від цього насолоду. Саме ця навичка «включення» в необхідний момент всіх струн свого внутрішнього інструменту, тобто себе самого, і являється запорукою подальшого розвитку учня і прищеплює йому смак до активного, творчого, повноцінного життя.

Інтеграційний аспект театрального виховання особливо актуальний зараз, коли суспільство все більше звужує особистісний кругозір учня, твердо ставши на шлях вузькопрофесійної освіти чи спеціалізації, що нажалі, не наближає нас до ідеалу духовного збагачення особистості.

При режисерській роботі, учень засвоює ази режисерської композиції, вчиться підкорювати дрібниці і надзадачі. В результаті він починає відчувати себе творцем і впевнюватися в тому, що сам може бути режисером своєї долі.

Курс акторської майстерності – це ефективна педагогічна методика для виховання у дитини суворой внутрішньої психоемоційної самодисципліни. Театр вчить перед усім володіти собою: своїм тілом, думками, почуттями, настроєм. Не подавляти їх, і не витісняти – навпаки, – виводити під світло прожекторів, щоб подарувати їх світу, зробити предметом мистецтва.

І головне, залучаючись до великого чуда театру, учень починає розуміти, що він не самотній: відтепер він прийнятий в дружню команду однодумців, які живуть важливим і дивовижним життям. А отже, проектування та виховання учнів засобами театрального мистецтва є важливим аспектом у навчально-виховному процесі.

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Чернишов О.В. (Полтава)

В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко, аналізуючи загальноцивілізаційні процеси, зазначають, «що в сучасному світі діють дві основні діалектично взаємозв'язані тенденції розвитку. Одна з них полягає в зростанні єдності, цілісності людства, в утвердженні колективності як його органічної властивості. Друга — у створенні в світі все нових, небачених раніше можливостей для всебічного прояву індивідуальності, для індивідуалізації особистості» [5]. Такий підхід є інноваційним до розуміння інноваційної складової діяльності керівника навчального закладу.

Інноваційна активність особистості є вимогою сучасного життя як адаптивності до постійних змін. Учена О. Попова наголошує, що «активізація інноваційних процесів відбувається в моменти надлому (кризи) в соціально-економічній та політичній сферах розвитку країни, переорієнтації аксіологічних пріоритетів у духовному житті суспільства»[3].

У структурі поняття «інноваційний потенціал особистості» О.Т.Козлова... виділяє світоглядну, мотиваційну та креативну складові [2].

Світоглядний компонент інноваційного потенціалу відтворює соціальне замовлення на якісно нові ідеї і знання, що відображають своєрідність сучасних соціальних процесів, а також необхідність перегляду, багатьох традиційних уявлень, які здавалися непорушними ще зовсім недавно.

Креативний компонент передбачає формування здатності особистості робити дещо нове: нове вирішення проблеми, новий метод або інструмент, новий твір мистецтва тощо. У вітчизняній психології креативність розглядається як «творчість», творчі можливості людини, як деяка особлива властивість людського індивіда, що зумовлює виявлення соціально значущої